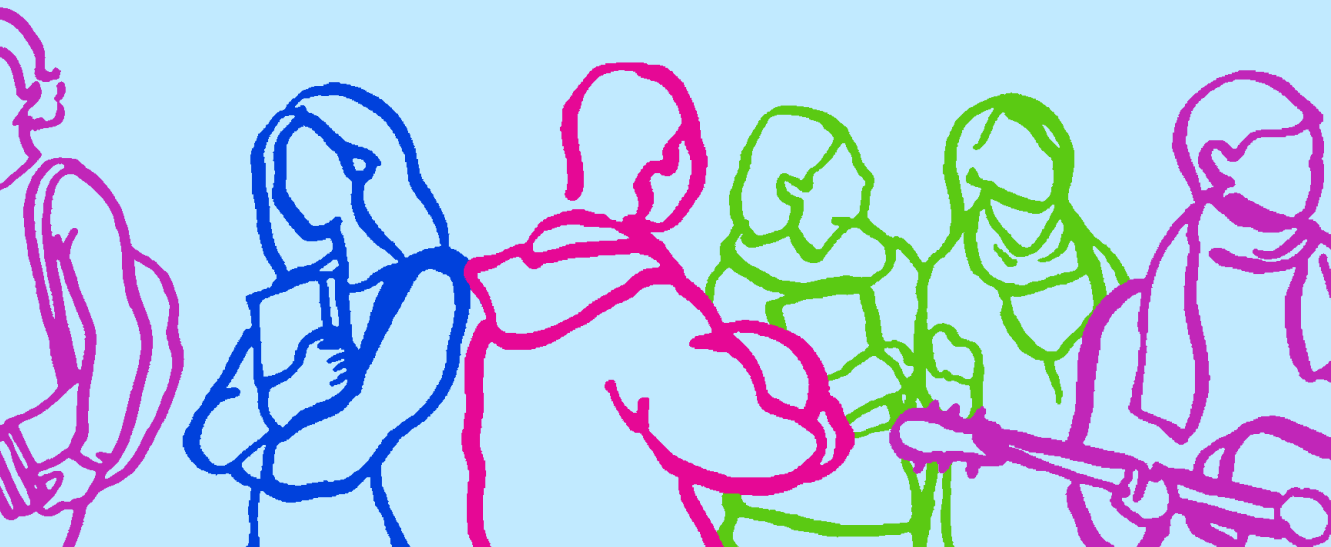

LOPS-TUKIMATERIAALIT **TERVEYSTIETO**

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

#LOPS2021

Terveysosaaminen

Lukion terveystiedon opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden terveysosaamista. Terveysosaaminen on nostettu yhdeksi avaintekijäksi aiempaa monimutkaisemmassa ja vaikeammin hahmotettavassa maailmassa pärjäämiseksi (OECD, 2018), ja siksi sen kehittäminen onkin tällä hetkellä keskeinen kansanterveystyön ja terveyden edistämisen tavoite ja koulutuksen tehtävä maailmanlaajuisesti. Kouluilla on keskeinen rooli terveysosaamisen kehittämisessä. Koska lukiokoulutus tavoittaa merkittävän osan kustakin ikäluokasta, on lukio yhteiskunnan kannalta tärkeä areena monipuolisen terveysosaamisen edistämiseen.

Kirjoittaja: lehtori Olli Paakkari,
Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta,
Terveyden edistämisen tutkimuskeskus

Maailman terveysjärjestön (Nutbeam, 1998) mukaan terveysosaaminen (*health literacy*, terveyden lukutaito) tarkoittaa yksilön kyvykkyyttä löytää, ymmärtää ja käyttää informaatiota tavalla, joka edistää ja ylläpitää terveyttä. Määritelmä on laaja ja yleisellä tasolla oleva, joten sen siirtäminen sellaisenaan koulutyön arkeen on haasteellista. Jotta lukiossa pystytään kehittämään ja arvioimaan luotettavasti opiskelijoiden terveysosaamista, tulee sen määrittelyä tarkentaa ja keskeisiä osa-alueita avata täsmällisemmin. Tarkemmin terveysosaaminen voidaan määritellä

kyvyksi sellaisen tiedon hankintaan, rakentamiseen, arviointiin ja käyttämiseen, jonka pohjalta ihminen pystyy ymmärtämään syvemmin itseään, muita ihmisiä ja ympäröivää maailmaa terveyden näkökulmasta. Tämä osaaminen mahdollistaa tietoisten ja tarkoituksenmukaisten terveyteen liittyvien valintojen ja päätösten tekemisen. Lisäksi se auttaa tunnistamaan ja muokkaamaan tekijöitä, jotka mahdollistavat oman ja muiden terveyden edistämisen ja ylläpitämisen (Paakkari & Paakkari, 2012).

Koulukontekstissa **terveysosaaminen rakentuu viidestä laajasta osa-alueesta.**

Nämä ovat terveyteen liittyvät tiedot (*theoretical knowledge*), käytännön taidot (*practical knowledge*), kriittinen ajattelu (*critical thinking*), itsetuntemus (*self-awareness*) ja eettinen vastuullisuus (*citizenship*) (Paakkari & Paakkari, 2012).

TIEDOT koostuvat terveysaiheisiin liittyvistä faktatiedoista, periaatteista sekä käsitteellisistä malleista ja teorioista. Tiedot luovat pohjaa terveyteen liittyvälle yleisivistykselle sekä muiden terveysosaamisen osa-alueiden hallinnalle.

TAIDOT ovat kykyä käyttää terveyteen liittyvää teoreettista tietoa erilaisissa käytännön tilanteissa asianmukaisella tavalla. Perustaitoja, joita opiskelijat tarvitsevat pystyäkseen toimimaan terveyttä edistävästi, ovat esimerkiksi kyky toimia rakentavasti vuorovaikutustilanteissa, tiedonhakuvalmiudet, stressin käsittely sekä terveystalvelujen tilanteenmukaisen käytön hahmottaminen.

KRIITTINEN AJATTELU on kykyä selkeään järkipäraseen ajatteluun. Olennaista on uteliaisuuden ja asioita kyseenalaistavan suhtautumisen herättäminen sekä monipuolisen tiedonkäsittelyn harjoittelu. Opiskelijoita ohjataan tällöin muun muassa tiedon ja argumenttien vertailuun, tiedon soveltamiseen, analysointiin, arviointiin, loogiseen päättelyyn ja uuden tiedon luomiseen. Kriittisen ajattelun kehittäminen edistää asioiden syvää ymmärtämistä sekä auttaa erottamaan olennaisen epäolennaisesta ja luotettavan tiedon epäluotettavasta. Tämä on keskeistä osaamista yhteiskunnassa, jossa terveyteen liittyvän tiedon ja viestinnän määrä lisääntyy ja laatu vaihtelee huomattavasti.

ITSETUNTEMUKSELLA tarkoitetaan kykyä omien terveyteen liittyvien ajatusten, tarpeiden, motiivien, tunteiden, terveyskäyttäytymisen, asenteiden ja arvojen sekä kehon fyysisten ja psyykkisten viestien tiedostamiseen, analysointiin ja arviointiin. Verrattuna edellisiin terveysosaamisen osa-alueisiin, jotka keskittyvät ihmisen ulkopuolella olevan tiedon käsittelyyn, itsetuntemus kohdistuu ihmisessä itsessään olevan tiedon tutkimiseen. Itsetuntemusta kehitettäessä on tärkeää etsiä asioita tai tekijöitä, joiden avulla terveysasiat on mahdollista liittää omaan elämään, pyrkien löytämään niille henkilökohtaisia merkityksiä. Henkilökohtaisten merkitysten löytäminen voi tukea sisäistä motivaatiota terveysaiheiden opiskelua kohtaan. Olennaista itsetuntemuksessa on myös kehittää ymmärrystä itsestään oppijana (millaisilla tavoilla minä opin tehokkaasti) ja kykyä realististen oppimistavoitteiden asettamiseen.

Olennaista on uteliaisuuden ja asioita kyseenalaistavan suhtautumisen herättäminen sekä monipuolisen tiedonkäsittelyn harjoittelu.

EETTISEN VASTUULLISUUDEN

ytimessä on yksilön vastuiden ja oikeuksien hahmottaminen. Tarkoitus on syventää ymmärrystä vastuun ottamisen sekä yksilön sitoutumisen ja osallistumisen merkityksestä oman ja muiden terveyden edistämiseksi sekä yhteiskunnan toiminnan turvaamiselle. Vastuullinen toimijuus on kykyä punnita asioiden tarpeellisuutta, seurauksia ja hyödyllisyyttä: miten toimintani vaikuttaa muiden ihmisten terveyteen ja ympäristön terveellisyteen? Se on myös kykyä viedä asioita eteenpäin ja toimia muiden puolesta. Jotta herkkyyks edellä kuvattujen asioiden havaitsemiselle ja ymmärtämiselle kasvaksi, tulee opetuksessa järjestää tilaisuuksia etiikkaan, moraalisiin ja arvoihin liittyvien kysymysten pohdinnalle.

Edellä mainitut osa-alueet huomioiva opetus ja opiskelu kehittävät lukiolaisen kykyä vastata nykyisen ja tulevaisuuden yhteiskunnan vaihteleviin terveyshaasteisiin, ja ne voivat myös ehkäistä yksilöiden välisten terveyserojen kasvua. **Terveystiето-oppiaineen yleiset ja moduulikohtaiset tavoitteet on muotoiltu systemaattisesti siten, että ne huomioivat terveysosaamisen eri osa-alueet. Tavoitteiden mukainen opettaminen ja arviointi siis tukevat opiskelijoiden terveysosaamisen kehittymistä sekä edistävät heidän kypsymistään yhteiskunnan vastuulliseksi jäseniksi.**

- Nutbeam, D. (1998). Health promotion glossary. Health Promotion International, 13(4), 349-364.
- OECD. (2018). The future of education and skills. Education 2030. OECD Publishing.
- Paakkari, L. & Paakkari O. (2012). Health literacy as a learning outcome in schools. Health Education, 112(2), 133-152.
- Paakkari, O. & Paakkari, L. (2012). Future directions. How to organize classroom practices to support the development of holistic health literacy. In R. Marks (ed.) Health Literacy and School-based Education, (pp. 187-203). Bingley: Emerald.

TERVEYDEN MONIULOTTEISUUS

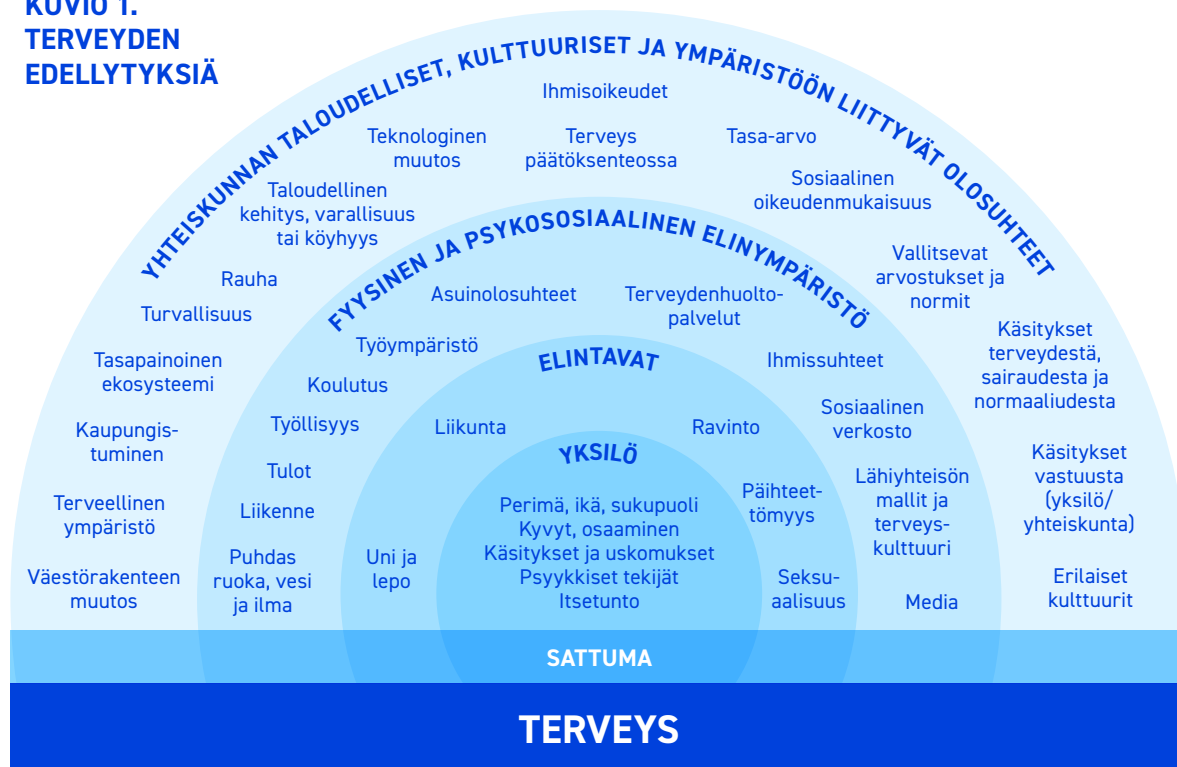
Terveystiedon opetuksessa haastetaan tarkastelemaan terveyttä, turvallisuutta, terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä sekä näihin liittyviä ilmiöitä moniulotteisina kokonaisuuksina yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalin maailman näkökulmasta.

Terveys on ilmiönä monimutkainen ja se rakentuu useista osatekijöistä. Eri tekijät voivat vaikuttaa toisiinsa, ja niillä voi myös olla yhteisvaikutuksia. Lisäksi vaikutukset voivat olla suoria tai epäsuoria, myönteisiä tai kielteisiä. Jotta opiskelija pystyisi tarkastelemaan asianmukaisesti eri tekijöiden välisiä yhteyksiä, suysuhteita ja vuorovaikutusmekanismeja, on kompleksista kokonaisuutta terveydestä ja

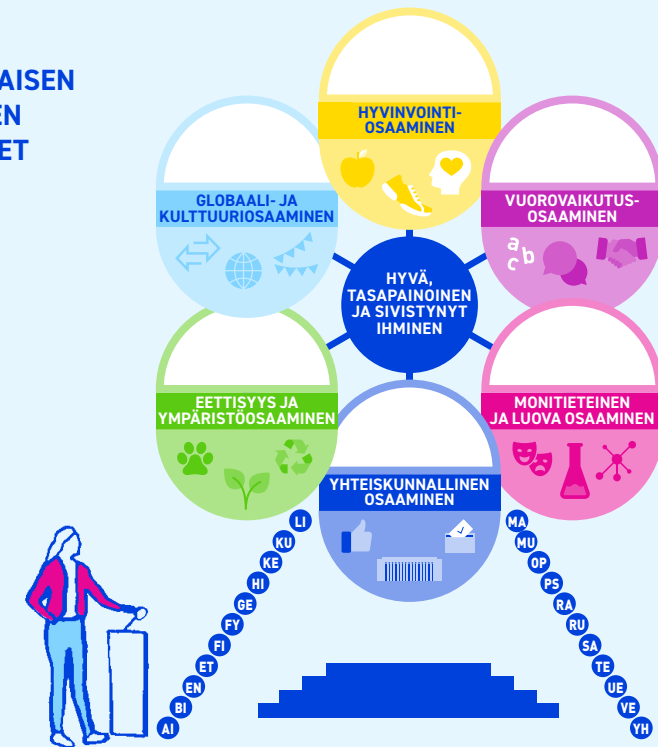
sen yksilöllisistä, yhteisöllisistä, ympäristöön liittyvistä, yhteiskunnallisista ja globaaleista edellytyksistä lähestyttävä kokonaisuuden hahmottamisen kautta. **Lukion terveystiedon opetussuunnitelman taustalla on kokonaiskuva terveyden edellytyksistä** (kuvio 1, muokattu Dahlgren & Whitehead, 1991). Eri tasojen hahmottaminen auttaa opiskelijaa laajentamaan ja syventämään näkemystään terveyden edellytyksistä sekä yksittäisten moduulien sisällä että niiden välillä.

- Dahlgren, G. & Whitehead, M. (1991). Policies and Strategies to Promote Equity in Health. Stockholm: Institute for Future Studies.

KUVIO 1. TERVEYDEN EDELITYKSIÄ

**KUVIO 2.
LAAJA-ALAISEN
OSAAMISEN
OSA-ALUEET**

Laaja-alainen osaaminen lukiossa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden (kuvio 2) tavoitteisiin pyritään kaikissa lukio-opinnoissa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat oppiaineiden yhteiset tavoitteet, ja Lops 2019 -perusteiden valtakunnalliset opinnot on jäsennetty moduuleiksi, jotka toimivat raaka-aineina paikallisesti luotaville opintojaksoille. Valtioneuvoston asetuksen lukiokoulutuksesta (810/2018) 12 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä päättää, minkä laajuisina opintojaksoina opinnot tarjotaan opiskelijoille.

Lukiokoulutuksen Lops 2019 -perusteissa kuvataan, miten laaja-alaisen osaamisen osa-alueet sisältyvät kunkin oppiaineen opintoihin. Oppiaineet lähestyvät laaja-alaisen oppimisen kuutta osa-aluetta oman tiedon- ja tieteenalansa lähtökohdista, ja laaja-alainen osaaminen mahdollistaa

oppiaineita yhdistävien opintojen paikallisen järjestämisen. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään, miten laaja-alaisen osaamisen kokonaiskoordinaatio toteutetaan ja miten laaja-alaisen osaamisen osa-alueita toteutetaan opintojaksoissa. Laaja-alaista osaamista voidaan täydentää ja konkretisoida paikallisessa opetussuunnitelmassa kunkin oppiaineen kohdalla sekä jokaisen opintojakson kuvauksessa.

Terveystiedon moduulien (TE1, TE2, TE3) tavoitteet ovat kytköksissä terveystiedon opetuksen yleisiin tavoitteisiin, jotka on integroitu laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin. Näin terveystiedon opetuksen yleiset ja moduulitavoitteet kiinnittyvät laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin monipuolisesti, mikä osaltaan auttaa opiskelijaa kehittymään hyväksi, tasapainoiseksi ja sivistyneeksi ihmiseksi.

TERVEYSTIEDON OPETUKSEN YLEISET TAVOITTEET

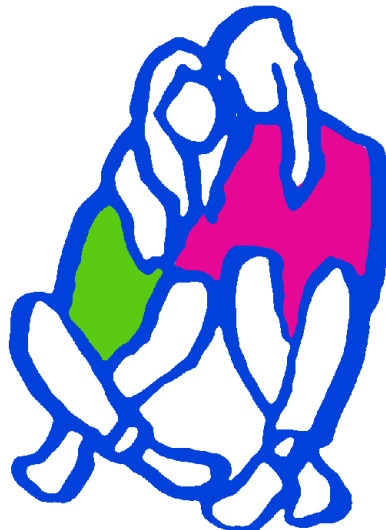
Lukiosta valmistuva nuori kohtaa nyt ja tulevaisuudessa maailman, jonka keskeisiä piirteitä ovat esimerkiksi elintapasairauksien yleisyys, demografiset muutokset, tiedon lisääntyminen ja sen hallinnan hankaloituminen, työelämän ja erityisesti tietotyön aiheuttama kasvava psyykinen kuormitus, moniarvoistuva ja ristiriitoja sisältävä maailma sekä ihmisen ympäristölle ja ympäristön terveydelle aiheuttama kuormitus. Lisäksi valtion vähentynyt kollektiivinen vastuu väestön terveydestä ja korostunut yksilön vastuu terveystietämyksissä edellyttävät, että opiskelijat saavat monipuolisen kokonaiskuvan terveydestä sekä siihen vaikuttavista tekijöistä ja mekanismeista. Näin he pystyvät selviytymään paremmin edellä kuvatun kaltaista terveystietämyksen harjoittavassa yhteiskunnassa.

Terveystiedon opetuksen yleisiä tavoitteita asetettaessa on huomioitu edellä kuvattuja elinympäristössä tapahtuvia kansallisia ja kansainvälisiä ominaispiirteitä. Tämä mahdollistaa terveystiedon opetuksen sitomisen arkielämään ja kohdentaa opetusta siten, että se voi tuottaa sekä opiskelijan että yhteiskunnan kannalta arvokasta osaamista. Samalla tavoitteiden mukainen opetus tukee opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja laajasti sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa valmiuksia oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen (Lukiolaki, 714/2018, 2§).

Terveysosaamisen näkökulmasta tarkasteltuna ensimmäinen tavoite ("pystyy luomaan

kokonaiskuvaa terveydestä ja sen yksilöllisistä, yhteisöllisistä, yhteiskunnallisista...") kohdentuu terveyden kannalta olennaisen tietopääoman kasvattamiseen. **Toisessa tavoitteessa** ("osaa hakea tietoa eri lähteistä, soveltaa ja analysoida terveyteen liittyvää tietoa sekä arvioida...") painottuvat taitojen ja itsenäisen kriittisen ajattelun kehittäminen. **Viimeiset kolme tavoitetta** ("osaa tarkastella omien tarpeiden, käsitysten, kokemusten, asenteiden ja arvojen ohjaavaa vaikutusta..."; "osaa analysoida terveyteen ja sairauteen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja tarkastella kestävä..."; "osaa valita itselle sopivia ja tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisia oppimisen tapoja...") tavoitetta kohdentuvat itsetuntemuksen ja eettisen vastuullisuuden kehittämiseen.

– Lukiolaki 714/2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180714>

OPPIMISTA TUKEVA ARVIOINTI

Arviointikulttuuri ja arvioinnin toteuttaminen muuttuvat lukiossa hitaasti. Laajan kansallisen tutkimuksen mukaan (Atjonen ym., 2019) perinteiset yksilökeskeiset ja summatiiviset arviointimenetelmät ovat edelleen yleisesti käytettyjä. Lukiolaiset saavat esimerkiksi enemmän palautetta arvosanojen, pistemäärien ja mallivastausten muodossa kuin peruskoulussa opiskelevat, tekevät peruskoululaisia enemmän perinteisiä yksin suoritettavia kokeita ja käyvät peruskoululaisia vähemmän arviointikeskusteluja. Kauemmin työssä olleille opettajille lukiokurssin summatiivinen koe näyttäytyy useammin riittävänä opiskelijan osaamisen mittarina kuin lyhyemmän työuran omaaville lukion opettajille.

LAADUKKAAN ARVIOINNIN PERIAATTEITA

Lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvattu tutkimustietoon perustuva opiskelijalähtöinen oppimiskäsitys haastaa arviointikulttuurin uudelleenajatteluun. Keskeisiä periaatteita laadukkaan arvioinnin toteuttamisessa ovat kriteeriperustaisuus, jatkuvuus, monipuolisuus ja opiskelijoiden osallistaminen arviointityöhön (itse- ja vertaisarviointi). Näiden periaatteiden mukaan toteutetulla arvioinnilla sekä riittävän aikaisessa vaiheessa opintojaksoa tapahtuvalla palautteen antamisella on mahdollista ohjata opiskelijaa kohti syväsuuntautunutta oppimista. Oppimisen tukemisen lisäksi kyseiset tekijät myös lisäävät arvioinnin luotettavuutta, oikeudenmukaisuutta ja läpinäkyvyyttä.

Läpinäkyvyyden vuoksi arvioinnin tulee perustua oppimistavoitteista johdettuihin ja opiskelijan tiedossa oleviin kriteereihin. Kriteeriperustaisuus tukee myös luotettavuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumista, koska oppimista ja osaamista verrataan ainoastaan näihin kriteereihin, ei esimerkiksi toisten samalla opintojaksolla olevien opiskelijoiden tasoon (normiperustainen arviointi). Arviointikriteerien selvittäminen opiskelijoille auttaa heitä hahmottamaan, millaista osaamista opintojaksolla odotetaan ja mihin arvioinnilla pyritään. Näin arviointi voi ohjata opiskelua ja tukea oppimistavoitteiden saavuttamista.

Arvioinnin ajallinen hajauttaminen ja monipuolisuus tukevat osaltaan luotettavan arviointitiedon kertymistä. Arvioinnin jatkumoa rakennettaessa on pohdittava, miten kerätään arviointitietoa opiskelijan lähtötasosta opintojakson alussa (diagnostinen arviointi), millä menetelmillä ja missä vaiheessa oppimista tukevaa arviointia suoritetaan opintojakson aikana (formatiivinen arviointi) ja kuinka opintojakson lopussa saadaan erilaisille opiskelijoille sopivalla tavalla näyttöä heidän osaamisen tasostaan suhteessa tavoitteisiin (summatiivinen arviointi). Lukiossa tulisi pyrkiä vahvistamaan opiskelun aikana tapahtuvaa formatiivista, oppimista tukevaa arviointia, jossa opiskelija on aktiivinen toimija. Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa onkin syytä tarkastella kriittisesti arvioinnin

yhteisiä periaatteita ja linjauksia, pohtia mahdollisia muutostarpeita sekä jakaa toimivia käytänteitä.

ARVIOINNIN KOHTEET TERVEYSTIEDOSSA

Terveystiedossa on tärkeää erotella arvioinnin kohteet selkeästi niistä asioista, joita ei tule sisällyttää arviointiin. Keskeisten arvioinnin eettisten periaatteiden toteutuminen (luotettavuus, oikeudenmukaisuus, läpinäkyvyys) edellyttää terveystieto-oppiaineen tavoitteiden ja päämäärän erottamista toisistaan (kuvio 3). Terveystiedon opetuksen päämääränä voidaan pitää terveystottumusten muokkaamista terveyttä edistävään suuntaan ja sitä kautta parempaan terveydentilaan. Terveystiedon opiskelun opetussuunnitelman mukainen tavoite eli terveystietosaamisen monipuolinen kehittäminen luo edellytyksiä tämän

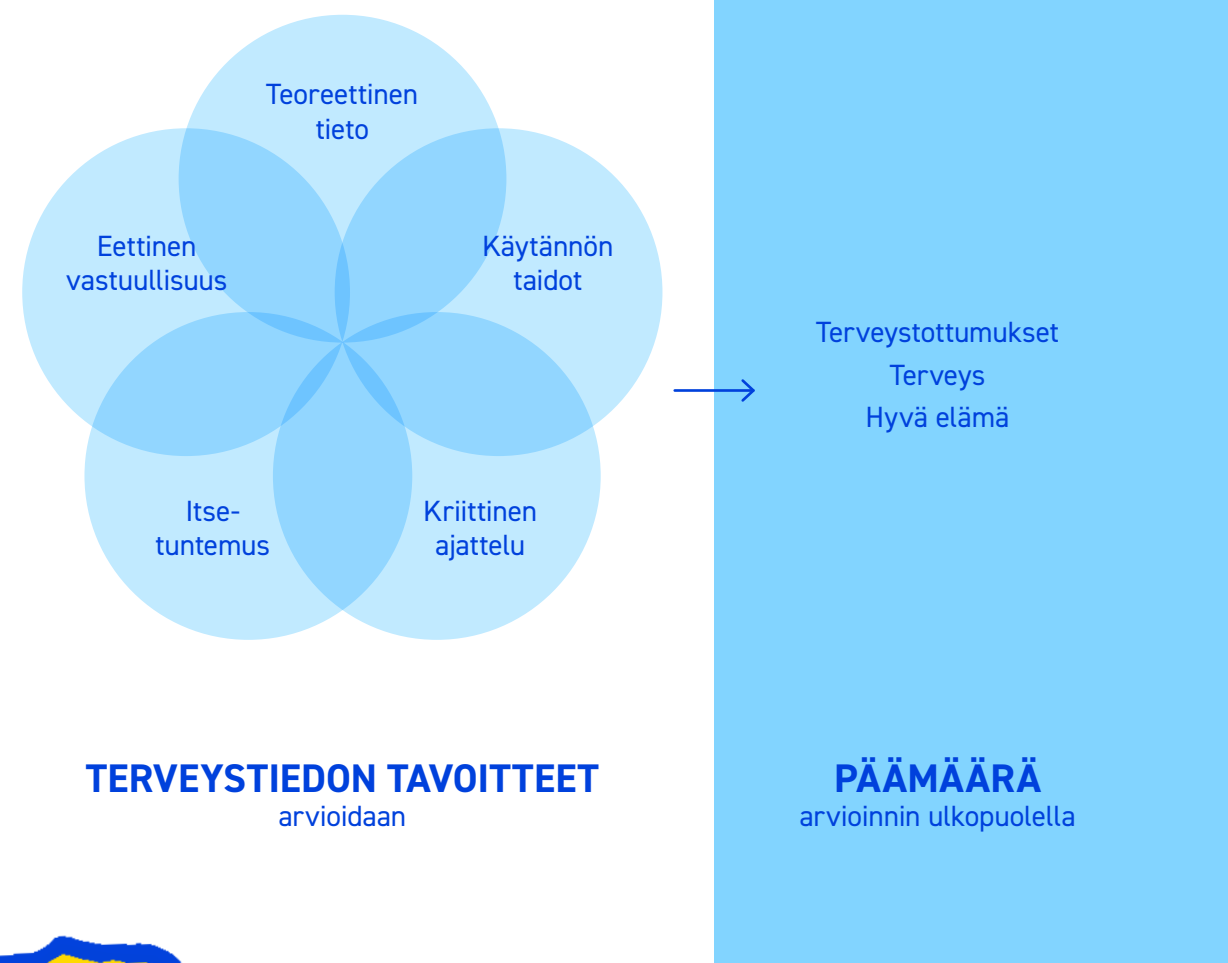
päämäärän saavuttamiselle. Jaottelun mukaan arviointi ei siis saa kohdistua opiskelijan terveystietäytymiseen, arvoihin, asenteisiin, terveydentilaan tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, vaan arviointi keskittyy ainoastaan tavoitteiden saavuttamisen (oppiminen, osaaminen ja työskentely) arviointiin.

- Atjonen, P, Laivamaa, H, Levonen, A, Orell, S, Saari, M, Sulonen, K, Tamm, M, Kamppi, P, Rumpu, N, Hietala, R. & Immonen, J. (2019). "ETTÄ TIETÄÄ MISSÄ ON MENOSSA". Oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 7:2019. Tampere: PunaMusta.
- Paakkari, O. (2017). Oppimista tukeva arviointi terveystiedossa. Teoksessa E. Kauppinen ja E. Vitikka (toim.) Arviointia toteuttamassa: näkökulmia monipuoliseen oppimisen arviointiin (s. 141–162). Helsinki: Opetushallitus.

Arviointi keskittyy tavoitteiden saavuttamisen (oppiminen, osaaminen ja työskentely) arviointiin.

KUVIO 3. TERVEYSTIEDON TAVOITTEIDEN JA PÄÄMÄÄRÄN EROTTelu ARVIOINNIN NÄKÖKULMASTA (PAAKKARI, 2017).

PAKOLLISET OPINNOT

TE1 TERVEYS VOIMAVARANA (2 OP): KESKEISET SISÄLLÖT

Keskeiset sisällöt on ryhmitelty jokaisessa moduulissa (TE1, TE2, TE3) laajemmiksi teemoiksi. Tämän ratkaisun tarkoituksena on ohjata opiskelijoita tarkastelemaan aihepiirejä laajempina kokonaisuuksina, ei vain toisistaan irrallisina asioina. Pedagogisesta näkökulmasta tarkasteltuna pyrkimykseenä on edistää lukion oppimiskulttuurin muutosta syvempää ymmärrystä ja kokonaisuuksien hallintaa painottavampaan suuntaan.

TE1-moduulin sisällöt perustuvat osittain perusopetuksen aikana opiskeltuihin aihepiireihin. Näitä aihepiirejä on tarkoitus laajentaa ja syventää pyrkien välttämään turhaa toistoa aiemmin opiskeltuun. **Lähtökohtana ensimmäisessä teemassa** (terveyden kokonaisvaltaisuus) **on muodostaa kokonaiskuva terveyden edellytyksistä.** Perusopetuksessa hankittua ymmärrystä elintapojen omaksumisesta syvennetään rakentamalla perusteltuja selityksiä erilaisen teorioiden, mallien ja terveyskulttuuriin liittyvien tekijöiden avulla.

Toisessa kokonaisuudessa, kehon ja mielen hyvinvoinnin perusteissa, olennaista on perehtyminen keskeisten terveyteen vaikuttavien tekijöiden (mm. ravinto,

liikunta, uni, seksuaalisuus, mielenterveys, opiskeluhyvinvointi) vaikutusmekanismeihin. **Näitä tekijöitä käsitellään ensisijaisesti terveyden voimavaroina, ei niinkään riskien, ongelmien tai sairauksien näkökulmasta.**

Kouluterveyskyselyn (2017) perusteella merkittävä osa lukiolaisista kokee stressiä, väsymystä ja uupumusta. Lukiolaisten opiskelu-uupumus kehittyy jatkuvan opiskeluun liittyvän stressin seurauksena ja sitä kuvaavat kolme tekijää ovat 1) opiskeluun liittyvä emotionaalinen uupumus ja väsymys, 2) opintojen merkityksen väheneminen, joka koetaan kyynisyytenä ja välinpitämättömyytenä opiskelua kohtaan, sekä 3) riittämättömyyden tunne opiskelijana (Salmela-Aro & Tuominen-Soini, 2013). Kaikille pakollisen kurssin sisällöissä on huomioitu lukiolaisten kokemus kuormitus kahdella tavalla. Sisältöjen määrää on vähennetty aikaisemmasta, jolloin on mahdollista perehtyä rauhallisemmalla tahdilla aihepiireihin. Toisaalta moduuliin on valittu sisältöjä, jotka itsessään luovat osaamista opiskelun tuottaman kuormituksen ja stressin käsittelyyn.

- Kouluterveyskysely aikasarjat 2006-2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1trend/summary_trendit
- Salmela-Aro, K. & Tuominen-Soini, H. (2013). Koulun uupumuksesta innostukseen. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen, (s. 242-254). Helsinki: Gaudeamus.

Keskeisiä terveyteen vaikuttavia tekijöitä käsitellään ensisijaisesti voimavaroina.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

TE2 TERVEYS JA YMPÄRISTÖ (2 OP): KESKEISET SISÄLLÖT

Moduulin sisällöissä terveyttä tarkastellaan erilaisten ympäristöjen kautta. Toisin sanoen selvitetään mediaympäristön, fyysisen ympäristön (rakennettu ja luonnon-ympäristö) ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen, ja lisäksi perehdytään riippuvuuksiin ja niiden vaikutuksiin.

Ensimmäistä teemaa, terveyteen liittyvän tiedon hankintaa, arviointia ja tulkintaa, lähestytään aikaisempaa laajempaa kokonaisuutena. Se muodostuu tiedon hakemisen, arkitiedon, tutkimustiedon, ajattelun vinoumien (*cognitive biases*) sekä terveysviestinnän piirteiden ymmärtämisestä. Nämä tekijät luovat pohjaa tiedon luotettavuuden ja perustelujen kestävyysarvioinnille. Tämä on tärkeää osaamista nyt ja tulevaisuudessa johtuen terveyteen liittyvän tiedon lisääntymisestä ja tiedon laadun voimakkaasta vaihtelusta. Ajattelun vinoumia voidaan terveystieteiden kontekstissa lähestyä esimerkiksi muistin rajallisuuden, informaation määrän, ihmisen havaintokyvyn luonteen, uskomusten muodostumisen, lähdekriittisyyden ja sosiaalisen todellisuuden näkökulmista.

Toinen kokonaisuus liittyy fyysisen ja psykososiaalisen ympäristön terveellisyys-teen ja turvallisuuteen. Näiden terveysvaikutusten analysoinnin ja mekanismien selvittämisen ohella tarkastelu laajenee aiempaa painokkaammin ihmisen valintojen seurauksiin ympäristön terveydelle ja terveellisyydelle. Opiskelijoita ohjataan tarkastelemaan kestävä kehityksen (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) merkitystä terveystieteiden kontekstissa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä, nykyajasta tulevaisuuden sukupolvien suuntaan.

Kolmas kokonaisuus syvenee monipuolisesti riippuvuuksien taustalla vaikuttaviin mekanismeihin (biologiset, psyykkiset, sosiaaliset), **jotka ovat pääosin yhtäläisiä sekä aine- että toiminnallisten riippuvuuksien synnyssä.** Riippuvuuden erilaisten ilmenemismuotojen, syiden ja mekanismien tuntemus auttaa opiskelijaa muodostamaan perustellun käsityksen erilaisista riippuvuuksien ehkäisykeinoista ja arvioimaan niiden käyttökelpoisuutta.

TE3 TERVEYS JA YHTEISKUNTA (2 OP): KESKEISET SISÄLLÖT

Moduulin ensimmäisessä kokonaisuudessa tarkastellaan laaja-alaisesti terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn muutosta ja kehitystä historiasta nykypäivään sekä pohditaan tulevaisuuden terveyshaasteita. Pyrkimyksenä on muodostaa kokonaiskuva siitä, miten tietyn aikakauden yhteiskunnalliset olosuhteet sekä politiikkaan, tieteeseen ja teknologiaan liittyvät tekijät ovat yhdessä ja erikseen vaikuttaneet seuraavan aikakauden mahdollisuuksiin terveyden edistämiseksi ja sairauksien ehkäisyssä. **Epidemiologisen siirtymän taustalla on useita edellä kuvattuja historiallisia syitä, ja aiheen käsittely luo jatkumon seuraavaan kokonaisuuteen (sairaudet ja hoito).** Tautien jäsentäminen tarttuviin (*communicable diseases*) ja tarttumattomiin (*non-communicable diseases*) antaa aikaisempaa paremman mahdollisuuden globaaleihin tarkasteluihin kansainvälisesti yhteneväisen käsitteistön ansiosta.

Kolmas kokonaisuus liittyy terveyden ja sairauden eettisiin kysymyksiin. Aihepiiri on vaativa opiskelijan kannalta, koska pääsääntöisesti eettisiä kysymyksiä tarkasteltaessa tietoa joutuu soveltamaan erilaisiin tilanteisiin. Opetussuunnitelman perusteissa on annettu aikaisempaa tarkemmin näkökulmia, joita voidaan hyödyntää eettisessä analyysissä. Kyseiset näkökulmat perustuvat normatiiviseen ja soveltavaan etiikkaan. Perusteiden esimerkit terveydenhuoltoon, terveyteen ja sairauteen liittyvistä eettisistä ja oikeudellisista kysymyksistä antavat opiskelijalle kuvaa siitä, millaisia eettisiä kysymyksiä terveystiedossa voidaan käsitellä.

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Lukiolaki 714/2018, 2 § (Lukiokoulutuksen tarkoitus)

Lisätietoa ja tukea paikalliseen Lops-työhön Opetushallituksesta: oph.fi/lukiokoulutus

Tehdään tästä yhdessä hyvä juttu!

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

#LOPS2021